

Tarinoita Karjalan
evakoista sodan
jaloissa

Oma esittely

- Outi Örn, syntynyt Kiteellä Pohjois-Karjalassa
  - Sukujuuret pitkälti Kiteen ja Tohmajärven alueella, mutta myös Uukuniemen luovutetulla alueella ja Ruskealassa
  - FM Suomen historiasta 2007, HTM 2020, Suomen historian jatko-opiskelija
  - Virkatöissä talous- ja hallintojohtajana Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa
- Työtä karjalaisen kulttuurin eteen
  - Karjalan Liiton varapuheenjohtaja
  - Karjalaisen kulttuurin edistämissäätiön hallituksen jäsen
  - Kiinteistöosakeyhtiö Karjalaisten Heimotalon toimitusjohtaja
- Julkaisuja
  - Karjalaisten kokous 1940 (2020)
  - Selostuksia eräiden siirtoseurakuntien kohtaloista ja sotatapahtumista 1939 – 1949 (2022)

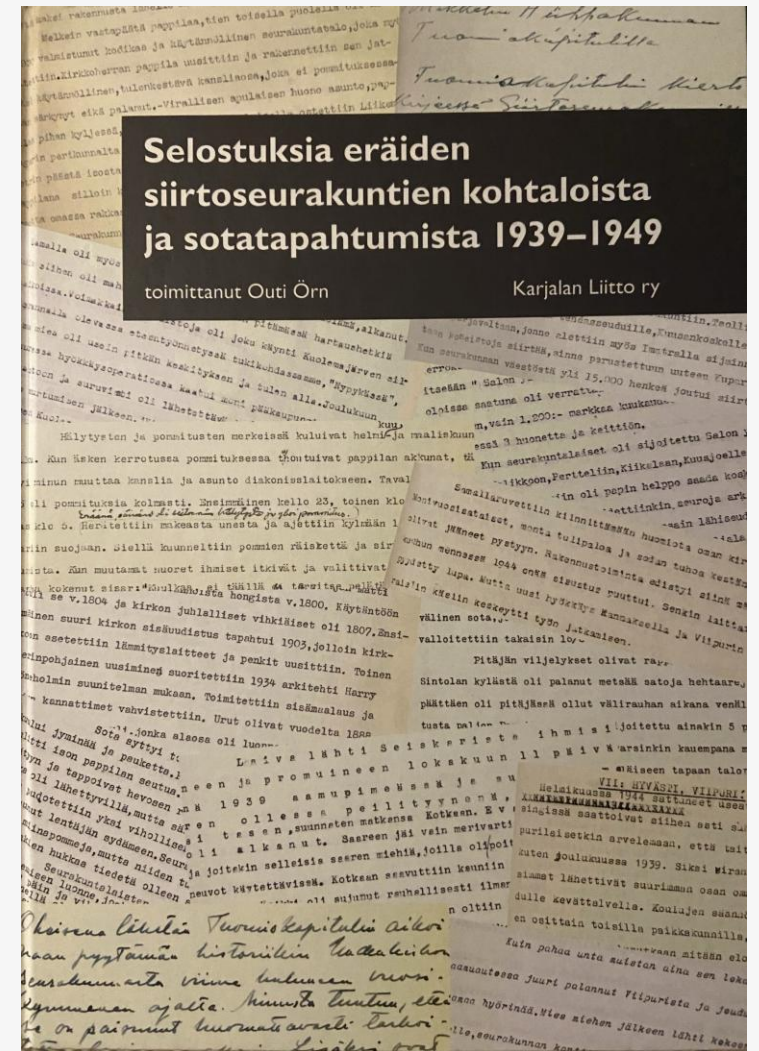
Karjalan Liitto

- Perustettiin Helsingissä 20.-21.4.1940
  - Paikalla noin 400 siirtoväen edustajaa (kunnat, maakunnat ja järjestöt)
  - Liitto perustettiin valvomaan kotinsa menettäneiden siirtokarjalaisten etuja asutus- ja korvauskysymyksissä
- Karjalan Liitto on tänä päivänä karjalaisen kulttuurin harrastus- ja kansalaisjärjestö, joka on keskittynyt karjalaisen kulttuurin esillä pitoon, säilyttämiseen ja uudistamiseen.
- Organisaatio nykyään
  - Piirit ja liittoyhdistykset, joissa yhteensä noin 320 jäsenseuraa
  - Noin 18 000 jäsentä

Julkaisun tausta

- Moskovan rauhassa 1940 Viipurin luterilaisen hiippakunnan 92 seurakunnasta 41 menetti alueensa kokonaan ja 18 osittain. Evakkoon joutui lähtemään lähes 400 000 seurakuntalaista.
- Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli pyysi syyskuussa 1949 siirtoseurakuntia laatimaan kahdeksan sivun mittaisen kertomuksen siirtoseurakuntien kohtaloista ja sotatapahtumista 1939–1949.
- Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli, Paavali Juusten Säätiö sekä Karjalan Liitto julkaisivat muutama vuosi sitten nämä kertomukset uutena julkaisuna
- Mukana julkaisussa ovat seuraavat luterilaiset seurakunnat: Antrea, Heinjoki, Hiitola, Ihantala, Impilahti, Johannes, Jääski, Kirvu, Kivennapa, Kuolemajärvi, Käkisalmen kaupunki- ja maaseurakunta, Muolaa, Wpl. Pyhäjärvi, Räisälä, Sakkola, Seiskari, Soanlahti, Sortavalan kaupunkiseurakunta, Uusikirkko, Viipurin maaseurakunta, Viipurin tuomiokirkkoseurakunta, Vuoksela, Vuoksenranta ja Äyräpää.

Luovutettu Karjala

- 39 pitäjää
- 3 kaupunkia
- 2 kauppalaa
- Osia 21 pitäjästä

Ylimääräisten harjoitusten aika

- Neuvostoliitto esitti Suomelle neuvottelukutsun Moskovaan lokakuun alussa 1939.
- Suomi mobilisoi ylimääräisiin harjoituksiin noin 300 000 miestä - pääasiassa Karjalan kannakselle.
- Samalla alkoivat rajaseutujen ja suurten kaupunkien evakuoinnit.
- Noin 100 000 siviiliä siirtyi pois kotoaan.
- Heistä suuri osa palasi marraskuun lopulla juuri ennen puna-armeijan hyökkäystä.

Talvisota syttyy 30.11.1939

- Neuvostoliiton hyökkäys 30. marraskuussa 1939 maalla, ilmassa ja merellä salamasodan opein muutti YH:n ajan evakuoinnit harjoittelusta kylmäksi todellisuudeksi.
- Yli 300 000 suomalaista eli talvisodan kuukaudet yhteisine ongelmineen tilapäismajoituksessa.
- Laatokan–Karjalan ja Kainuun rajakyläen siviiliväestöä ei riittävän ajoissa evakuoitu ennen Neuvostoliiton hyökkäystä, vaan he jäivät venäläisten vangeiksi. Suojärven Hyrsylän kylän siviiliväestö pääsi palaamaan vankileiriltä toukokuussa 1940 Helsinkiin.

Karjalaisten asuinalueet 1940

- Yli puolet siirtokarjalaisista oli viljellyt maata ja kasvattanut karjaa.
  - Heille piti siis löytää uudet tilat muualta Suomesta.
  - Eduskunta sääti pika-asutuslain.
- Useimmat karjalaiset joutuivat jättämään luovutetulle alueelle kotinsa ja omaisuutensa.
  - Tästä syystä eduskunta sääti myös korvauslain, jonka mukaan siirtoväelle maksettiin korvauksia omaisuuden menetyksistä.
- Kun sota jatkui 1941, lakien toteutuminen jäi käytännössä kesken.

Elämää evakuoituna ympäri Suomen

- Koko välirauhan ajan ilmassa roikkui kysymys sodan jatkumisesta.
- Karjalaisilla oli polttava ikävä kotiin, eikä uusiin asuinsijoihin haluttu tai uskallettu täysin kotiutua, koska monet uskoivat tilanteen olevan vain väliaikainen.
- Siirtoväkeä jouduttiin majoittamaan tilapäisesti kouluihin, seurantaloille, kunnostettuihin pommisuojaan ja maatiloille.
- Vastaanotto uusilla paikkakunnilla vaihteli sydämellisestä avusta avoimeen tyylyteen ja epäluuloisuuteen.
  - Erityisesti karjalankieliset ja ortodoksiset karjalaiset kohtasivat luterilaisilla paikkakunnilla ihmettelyä ja joskus jopa syrjintää uskonnollisten tapojensa vuoksi.

Paluu Karjalaan

- Sotatoimet Neuvostoliiton ja Suomen välillä alkoivat 25.6 1941.
- Syyskuun alkuun mennessä suomalaiset olivat vallannet takaisin koko Moskovan rauhassa luovutetun alueen Suomenlahden ulappa-saaria lukuun ottamatta.
- Evakkoon lähteneistä yli 400 000 karjalaisesta palasi 70 % eli noin 280 000 henkeä takaisin kotiseudulleen kesään 1944 mennessä.
- Monien kotitalo oli sodassa hävinnyt ja elämä aloitettiin alusta.

Jälleenrakennustyötä Karjalassa

- Suurin osa Moskovan rauhassa luovutettua aluetta oli raunioina kolme kertaa ylipyyhkineiden taisteluiden jäljiltä.
  - Syksyn 1941 aikana vain noin 70 000 työkuntoisinta evakkoa sai luvan palata siivoamaan ja suorittamaan kiireisimpiä korjaustehtäviä.
- Siirtoväen joukkopaluun aikaa oli kevät ja alkukesä 1942.
  - Koko talven kestäneen malttamattoman odotuksen jälkeen maataloussiirtoväen pääosa voitiin päästää takaisin jälleenrakentamaan tuhoutuneita kotejaan.
  - Karjalaisen maatalous-siirtoväen panosta tarvittiin kipeästi helpottamaan kevään 1942 nälkäkriisiä, joka oli sotavuosien pahin.
- Karjalaan palanneen siirtoväen asuntotilanne oli kesällä 1942 erittäin heikko.

Uusi lähtö

- Kesäkuussa 1944 käydyn suurhyökkäyksen jälkeen Suomi vetäytyi Itä-Karjalasta ja talvisodassa menettämiltään alueilta ja syyskuussa 1944 raja palautettiin kulkemaan samaa linjaa, johon se maaliskuussa 1940 oli merkitty.
- Vuoden 1944 evakuoinnit Karjalasta painottuvat kesä-heinäkuun pikaevakuointiin länteen vyöryvän rintaman alta ja välirauhan-sopimukseen jälkeiseen syyskuun evakuointiin.
- Kesä-evakuointi dramaattisissa olosuhteissa sujui väestön osalta lopultakin hyvin pienin tappioin, sen sijaan pääosa rajakuntien väestön omaisuudesta jäi evakuoimatta.

Karjalaisten asuinalueet 1944

- Sodan runtelemassa maassa sijoittaminen oli varsin suuri operaatio.
- Kun sota päättyi, piti jäljelle jääneeseen Suomeen sijoittaa noin 430 000 siirtolaista.
  - Heistä 407 000 oli karjalaisia.
  - Kotiseudultaan pois joutuivat siirtymään myös petsamolaiset sekä osa Sallan ja Kuusamon asukkaista, yhteensä 23 000 henkeä.
  - Porkkalan vuokra-alue
- Siirtolaisia oli 11 % maan kaikista asukkaista.

Sopeutuminen uusille asuinsijoille

- Uusilla asuinsijoilla siirtokarjalaiset ryhtyivät pian rakentamaan elämää alusta ja he pureutuivat pian uusien asuinalueitten elämään.
- Alkuaikojen vieroksunta haihtui, ja sittemmin karjalaiset on hyväksytty tasavertaisiksi paikkakuntalaisiksi kaikkialla maassa.
- Siirtokarjalaiset vaikuttivat monissa asuinpaikkakuntiensa kunnallisissa ja seurakunnallisissa luottamustehtävissä, eduskunnassa ja erilaisten liikkeiden johdossa jopa enemmän kuin heidän suhteellinen määränsä edellytti.

Lähteet:

- Örn Outi, 2021. Selostuksia eräiden siirtoseurakuntien kohtaloista ja sotatapahtumista 1939 -1949. Karjalan Liitto ry.
- Hietala Silvo ja Rauhala Anna, 2014. Karjalaisevakkujen matkassa 1939 – 1945.

Kiitos!

Outi Örn

varapuheenjohtaja, Karjalan Liitto ry.

outi.orn@karjalanliitto.fi

p. 050-3041444

www.karjalanliitto.fi

